

de mos

Jaargang 20
Juni/Juli 2004

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

6

N I D I

inhoud

- 41 **Wie wil nog een oudere werknemer?**
- 43 Demodata
- 44 **Gemengde huwelijken in Australië**
- 44 Demodata
- 45 Demodata
- 47 **Oudste president Verenigde Staten overleden**
- 47 Demodata

Foto: Wim de Jonge

Wie wil nog een oudere werknemer?

HARRY VAN DALEN EN KÈNE HENKENS

De oudere werknemer moet langer aan de slag volgens Europese regeringsleiders en het kabinet Balkenende in het bijzonder. Op de werkvloer blijken echter negatieve beelden over de oudere werknemer hardnekkiger dan gedacht. In de praktijk blijken werknemers en werkgevers vaak te vervallen in oude gewoontes wanneer er reorganisaties moeten worden uitgevoerd of nieuwe mensen worden aangenomen.

Terwijl het kabinet, vakbonden en werkgevers nog bijkomen van het vastgelopen overleg inzake de toekomst van het prepensioen heeft Minister De Geus van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een nieuw voorstel gelanceerd om de vergrijzende arbeidsmarkt wat op te schudden. Hij heeft de Tweede Kamer laten weten dat er een einde dient te komen aan het zogenoemde last-in-first-out (LIFO) principe. De Minister wil bedrijven meer mogelijkheden bieden om bij ontslag rekening te houden met de leeftijdsopbouw van het personeelsbestand. In de woorden van de Minister zou het 'afspiegelingsbeginsel' moeten gelden. Organisaties met veel ouderen wordt het zo eenvoudiger gemaakt om van hun oudere werknemers af te komen. Het is de vraag hoe deze voorstellen zich verhouden tot de ambitie om ouderen veel langer dan momenteel gebruikelijk is te laten meedraaien op de arbeidsmarkt. Want ondanks de herinvoering van een sollicitatieplicht voor oudere werklozen hebben zij het niet eenvoudig bij herintreding, zo blijkt uit onderzoek dat het NIDI in 2003 voor de taskforce 'Ouderen en arbeid' heeft verricht (zie Van Dalen en Henkens, 2004).

Aversie voor 'oud'

Herhaaldelijk wordt mensen gevraagd of ze vinden dat jong en oud op gelijke voet op de arbeidsmarkt moeten kunnen functioneren. Hun mening wordt echter snel verruild voor een andere zodra er echte belangen op het spel staan die de mensen in de portemonnee raken. Wanneer er een reorganisatie van een bedrijf of instelling op de rol staat zijn het vaak de oudere werknemers die als eersten moeten afvloeien.

Tabel 1. Wie moet vertrekken bij een reorganisatie

Degene	20-34	35-44	45-64	Totaal
...die 58 jaar of ouder zijn	63	69	76	70
...die het laatst gekomen zijn	37	31	24	30
	100	100	100	100

Bron: NIDI pensioen survey (2003).

Tabel 2. Stellingen over beelden van ouderen

		Nederlandse bevolking					Werkgever
		16-29	30-44	45-64	65+	Totaal	
Oudere werknemers zijn minder productief dan jongere werknemers	Mee eens	14	13	10	22	14	7
	Oneens	45	51	56	40	49	57
	Neutraal	41	36	34	38	37	35
Oudere werknemers zijn loyaler dan jongere werknemers	Mee eens	45	60	66	61	59	32
	Oneens	17	12	9	13	12	28
	Neutraal	38	28	25	26	29	40
Oudere werknemers kunnen zich moeilijker aanpassen aan nieuwe technologie dan jongere werknemers	Mee eens	68	60	47	62	57	37
	Oneens	6	14	24	15	16	27
	Neutraal	26	26	30	24	27	36

Bron: NIDI (2002).

Tabel 3. Wie neemt men aan indien er een vacature is?

Degene	20-34	35-44	45-64	Totaal
...die net z'n opleiding heeft afgerond	25	21	22	23
...met ongeveer zes jaar ervaring	66	74	56	64
...met 25 jaar ervaring	9	5	22	16
	100	100	100	100

Bron: NIDI pensioen survey (2003).

Het draagvlak daarvoor onder werknemers is groot. Als hen wordt gevraagd wie er bij een reorganisatie als eerste moet worden ontslagen: de werknemer die er het laatst bij is gekomen (volgens het LIFO-principe) of de oudgedienden binnen het bedrijf, dan kiest 70 procent van alle werknemers voor de oudere werknemer (zie tabel 1). Van de jongeren van 20-34 jaar is dat 63 procent, van de 35-44 jarigen 69 procent en van de 45-64 jarigen 76 procent. Eigenbelang speelt bij de meningsvorming van zowel jongeren als ouderen waarschijnlijk een rol. Voor de jongeren geldt dat als de ouderen vertrekken zij kunnen blijven en voor de ouderen geldt dat zij wellicht verlangen naar vrije tijd en het idee

hebben dat oudere werknemers het verdienen om eerder te kunnen stoppen met werken. Toch is het opmerkelijk te noemen in het huidige tijdsgewricht dat ook de 50-plussers massaal kiezen voor de afvloeiing van ouderen die bijna op de drempel van pensioen staan. Deze keuze wordt ongetwijfeld beïnvloed door het feit dat menige oudere werknemer aanspraak kan maken op een riante afvloeiingsregeling. Of de voorkeur verandert wanneer de exit-routes (prepensioen, WW, WAO) worden versoerd is nog maar de vraag.

Komt de oudere werknemer weer aan de slag?

Stel nu dat oudere werknemers geen aanspraak kunnen maken op een riant prepensioen. Dan is de volgende vraag of zij elders weer aan de slag kunnen komen. De uitkomsten van arbeidsmarktonderzoek op dit terrein geven niet veel hoop. Ondanks steeds strengere wetgeving om leeftijdsdiscriminatie tegen te gaan kunnen oudere – en ervaren – werknemers in de meeste organisaties niet rekenen op een al te warm onthaal, zeker wanneer de directe collega's in de selectieprocedure worden betrokken, hetgeen gebruikelijk is.

Werkgevers gematigder dan gemiddelde burger

In het debat over de positie van de oudere werknemer wordt vaak de vinger in de richting van de werkgever als de 'schuldige' gestoken. Nederlandse werkgevers denken echter veel gematigder over oudere werknemers dan de gemiddelde Nederlandse burger. In de praktijk vallen drie belangrijke dimensies te ontdekken in de meningsvorming over ouderen en arbeid, te weten: productiviteit, loyaliteit en aanpassingsvermogen. In tabel 2 staan de drie meest kenmerkende vragen gepresenteerd voor zowel de Nederlandse burger (waarbij vier leeftijdscategorieën worden onderscheiden) als de Nederlandse werkgever. Zoals men kan aflezen uit de eerste rij van de tabel is zeven procent van de werkgevers van mening dat ouderen minder productief zijn dan jongere werknemers. Bij de Nederlandse bevolking is dat percentage tweemaal zo hoog. Opvallend is dat 65-plussers nog het meest negatief over de productiviteit van oudere werknemers oordelen.

Een ander belangrijk element in de beeldvor-

Foto: Wim de Jonge

ming is de mate waarin oudere werknemers zich aanpassen aan nieuwe technologieën. Opvallend is dat de gemiddelde Nederlander uitermate negatief oordeelt (variërend van 47 tot 68 procent) over het aanpassingsvermogen van oudere werknemers, terwijl de leidinggevenden in organisaties aanzienlijk milder zijn: van hen is 37 procent het eens met de stelling dat ouderen zich moeilijker aanpassen aan nieuwe technologieën vergeleken met jongere werknemers.

Onbekend maakt onbemind

Uit verschillende recente onderzoeken naar de rol van stereotype denkbeelden op gedrag van *werkgevers* blijkt dat naarmate het oordeel over ouderen positiever is er meer werk wordt gemaakt van training, de kans op promotie groter en de neiging om ouderen te laten afvloeien geringer is. Bovendien blijken werkgevers die veel contact hebben met ouderen er ook positievere denkbeelden op na te houden over de productiviteit van ouderen en het behoud van ouderen voor de organisatie. Onbekend maakt onbemind doet dus ook waar het de omgang met oudere werknemers betreft opgeld.

Werknemers: ambivalente houding tegenover ervaring

Er is nauwelijks iets bekend over de gevolgen van stereotype beelden voor het gedrag van *werknemers* met betrekking tot de selectie van nieuwe collega's. Om enig inzicht te krijgen in de kansen van oudere kandidaten is aan werknemers gevraagd hoe ze mensen met 25 jaar ervaring, doorgaans personeel dat de 45 jaar zal zijn gepasseerd, waarden. Hoewel ouderen over het algemeen een schat aan ervaring met zich meebrengen is het de vraag in welke mate dat hen een voorsprong geeft ingeval ze op zoek zijn naar werk. De werknemers kregen de volgende vraag voorgelegd:

“Stel uw bedrijf breidt uit en u krijgt er een directe collega bij waarmee u intensief moet samenwerken. Er zijn drie goede kandidaten gevonden, maar ze verschillen in ervaring. De eerste kandidaat heeft net zijn opleiding afgerond, de tweede kandidaat heeft ongeveer zes jaar ervaring en de derde kandidaat heeft 25 jaar ervaring. Welke kandidaat zou uw voorkeur hebben?”

De resultaten staan weergegeven in tabel 3. Duidelijk blijkt er onder werknemers een ambivalente houding te bestaan ten aanzien van de ervaring die de nieuwkomer meebrengt. Enige ervaring wordt gewaardeerd boven geen enkele ervaring, maar op een zeer ervaren collega zitten slechts weinigen te wachten. Dit tekent de dubbele houding ten opzichte van kennis en ervaring. Aan de ene kant doet gebrek aan ervaring een te groot beroep op zittend personeel om kennis op de nieuwkomer over te dragen. Aan de andere kant wordt veel ervaring als bedreigend ervaren, wellicht voortkomend uit de angst dat de zeer ervaren kracht onvoldoende open zal staan voor nieuwe inzichten en juist wil worden aangesproken op de ervaring die hij reeds bezit en die hij waarschijnlijk graag bereid is over te dragen op jongeren. Opvallend is dat de geringe voorkeur voor de zeer ervaren kracht wordt teruggevonden in alle leeftijdscategorieën,

Foto: Wim de Jonge

zij het iets minder onder oudere werknemers zelf.

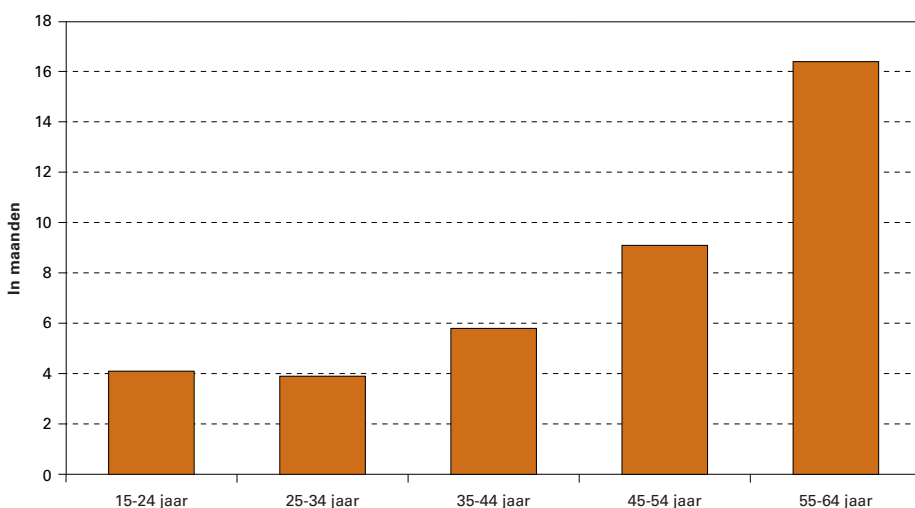
Zoekduur op de arbeidsmarkt

De geringe kans die ouderen hebben om bij een bedrijf door de selectieprocedure te komen heeft zijn weerslag op hun gedrag. Verreweg de meeste (84 procent) *niet-werkende* ouderen van 55-64 jaar hebben geen intenties meer om weer aan de slag te gaan. Zij dichten zichzelf ook maar weinig kansen toe. Hoeveel kans op werk de ouderen van nu zichzelf geven na een ontslag blijkt uit het feit dat ze verwachten dat ze gemiddeld genomen 16 maanden moeten uittrekken voor het vinden van een nieuwe baan die vergelijkbaar is met de oude baan. Jongere werknemers schatten dat het ongeveer vier maanden zal duren voordat ze een nieuwe baan op niveau hebben gevonden (zie de figuur). Voor een deel is dat verschil in zoekduur begrijpelijk omdat jongeren aan het begin van een loopbaan staan en nog alle kanten op kunnen wat loon en carrière betreft. Oudere werknemers bevinden zich vaak hoger in de hiërarchie dan jongere werknemers met dezelfde achtergrond. Verder zijn ouderen vaak gewend aan een inkomensniveau en een bijbehorend behoeftepatroon dat bepaalde banen of carrièrebewegingen uitsluit.

demodata

Het aantal autochtone emigranten van 55 jaar en ouder nam van 1995-2003 toe van 2.400 tot 4.000. Van 3.400 oudere emigranten in 2003 is het land van bestemming bekend. Bijna 2.400 van hen (70 procent) zijn naar België, Duitsland, Frankrijk en Spanje vertrokken. Vooral de toenemende trek naar Duitsland en België is opvallend. De groei van het aantal oudere emigranten wordt veroorzaakt door de vergrijzing, maar vooral ook door een gedragsverandering onder ouderen. Van 1995-2003 steeg het aantal 55-plussers met 13 procent en het aantal emigranten van 55 jaar en ouder met 64 procent (CBS).

Figuur 1. Verwachte zoekduur op de arbeidsmarkt, 2003

De afgelopen vier jaar vertoonde het aantal gevallen van seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA's) een stijgende tendens. In 2003 lijkt de stijging echter gestagneerd te zijn. Het aantal gevallen van chlamydia (3.732) bleef in vergelijking met 2002 nagenoeg gelijk; syfilis (506 gevallen) nam verder toe met circa tien procent, gonorrhoe (1.396) en HIV (143) daalden met respectievelijk 16 en 25 procent. De daling van gonorrhoe is groter bij vrouwen (39 procent) dan bij mannen (14 procent). Bij vrouwen met gonorrhoe en chlamydia is meer dan 65 procent jonger dan 25 jaar; dit percentage is al jaren hoog en stabiel. Bij mannen is het aandeel van jongeren minder hoog, bij gonorrhoe 21 en bij chlamydia 30 procent (RIVM).

Geloofwaardig ouderenbeleid?

Het kabinet Balkenende heeft in het regeerakkoord hoge prioriteit toegekend aan het verhogen van de arbeidsparticipatie van de oudere werknemer. Europese regeringsleiders zetten zelfs in op het verhogen van de pensioenleeftijd tot 65 jaar (in 2010). Op papier is langer doorwerken 'het tweesnijdende zwaard' om pensioenen financieel houdbaar te maken en kan het de intergenerationele spanningen die met de vergrijzing samengaan dempen. De oudere werknemer kan op deze wijze nog veel betekenen voor economie en samenleving. De negatieve beeldvorming ten aanzien van de oudere werknemer is in de praktijk echter hardnekkiger dan gedacht. Op sommige punten lijkt de Nederlandse werknemer zijn eigen grootste vijand omdat werknemers vaak ook een belangrijke stem hebben in het aannemen van nieuwe medewerkers. Zolang de dominante mening in de samenleving is dat in tijden van economische tegenspoed ouderen plaats moeten maken voor jongeren, zal de volwaardige participatie van oudere werknemers op de arbeidsmarkt een moeizame strijd blijken te zijn die meer vergt dan mooie beleidsintenties.

LITERATUUR:

- Dalen, H.P. van en K. Henkens (2004), De verborgen waarde van de oudere werknemer, *Bevolking en Gezin, te verschijnen*.
- Henkens, K. (2003), Stereotyping older workers and retirement: the managers' point of view, manuscript, NIDI, Den Haag. <http://www.wane.ca/PDF/WP5.pdf>.
- Dalen, H.P. van en K. Henkens (2003), De dubbele moraal rond langer werken, *Economisch Statistische Berichten*, 88 (4418), pp. 514-516. <http://www.nidi.nl/research/prj50001.html>.

Dr. H.P. van Dalen, NIDI EN ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM EN **dr. C.J.I.M. Henkens**, NIDI

Gemengde huwelijken in Australië

SIEW-EAN KHOO

Nederlanders goed geïntegreerd

Nederlanders en mensen van Nederlandse komaf passen zich in Australië in vergelijking met andere groepen migranten beter aan aan de heersende cultuur. Dat blijkt onder meer uit de mate waarin ze met andere migranten of met autochtone Australiërs trouwen. De relatief betere intergratie heeft vooral te maken met het feit dat ze verspreid over het continent buiten de grote steden zijn gaan wonen en met het vaardige gebruik van de Engelse taal.

Volgens volkstellingen van voor 1950 woonden er toen in Australië slechts weinig mensen die in Nederland waren geboren. Bij de Volkstelling van 1947 werden 2.174 Australische Nederlanders geteld. In de jaren daarna zou dat echter wel anders worden. De topjaren van de Nederlandse emigratie naar Australië lagen tussen 1947 en 1961. Het Australische Bureau of Immigration and Population Research schatte in 1994 dat Australië in die tijd 125.000 mensen toestemming gaf om zich als immigrant te vestigen. De Nederlanders werden in de jaren vijftig in omvang de tweede niet-Engelse groep immigranten, na de Italianen. Het gevolg was dat Australië in 1961 volgens de in dat jaar gehouden volkstelling 102.134 mensen telde die in Nederland waren geboren. Dat is meer dan 46 maal het aantal van 1947.

Sinds 1961 daalde het aantal immigranten uit Nederland aanzienlijk. In 2002 was het aantal in Nederland geboren Australische ingezetenen gedaald tot ruim 90.000. Daarnaast maakt echter een omvangrijke tweede en derde generatie

Foto: Foto Collectie Spaarnestad Fotoarchief

van Nederlandse komaf deel uit van de Australische bevolking: de in Australië geboren kinderen en kleinkinderen van de emigranten uit de jaren vijftig. Tegenwoordig vestigen niet veel mensen uit Nederland zich permanent meer in Australië. Wel komen Nederlanders tijdelijk naar Australië op een zakenvisum, voor een werkvakantie of als toerist. Zij kunnen een verzoek indienen voor een permanent verblijf en een klein aantal mensen doet dat elk jaar.

Gemengde huwelijken

In dit artikel aandacht voor gemengde huwelijken van de eerste, tweede en derde generatie mensen in Australië van Nederlandse afkomst. De gegevens zullen worden vergeleken met die van andere groepen met een Europese achtergrond, zoals de Grieken, de Italianen en de Polen, die in de jaren vijftig eveneens in groten getale naar Australië emigreerden, en hun talrijke nazaten van de tweede en derde generatie.

Uit eerdere studies naar gemengde huwelijken in Australië bleek dat de Nederlanders hoog scoren waar het gaat om huwelijken met in Australië geboren partners. Jaarlijkse huwelijksstatistieken sinds de jaren zestig geven aan dat meer dan 60 procent van de in Nederland geboren en in Australië getrouwde bruiden en bruidegommen een levenspartner koos die in Australië was geboren. Dat is in verhouding evenveel als bij de immigranten uit West-Europese landen als het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, maar hoger dan bij immigranten uit Zuid- of Oost-Europese landen als Italië, Griekenland of Polen. Huwelijksstatistieken voor de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw laten zien dat meer dan 90 procent van de tweede generatie Nederlanders in Australië (in Australië geboren bruiden en bruidegommen wier moeder in Nederland was geboren) een partner trouwde die niet van Nederlandse komaf was. Dat is in verhouding meer dan bij de tweede generatie Italianen of Grieken het geval was.

Data en methode

De hier gepresenteerde cijfers over de afkomst van mensen zijn gebaseerd op gegevens van de

Australische volkstelling van 2001. Gemengde huwelijken zijn onderzocht door de afkomst te vergelijken van huwelijkspartners en van partners in samenwoningrelaties die beiden in de censusnacht in het huishouden aanwezig waren. Iemand is gemengd getrouwd als zijn of haar partner uit een ander land afkomstig is. Van ongeveer 22 procent van de mensen kwamen de ouders of voorouders uit verschillende landen van herkomst. Zij hebben een meervoudige etniciteit. Als de andere en niet de meest voor de hand liggende achtergrond zou zijn vergeleken met de achtergrond van de partner zou dat een lichte overschatting tot gevolg hebben gehad van de mate waarin gemengde relaties werden aangegaan. Dat is echter niet het geval geweest.

Informatie omtrent de geboorteplaats van de respondent en die van zijn of haar ouders (in Australië of in het buitenland) maakt het mogelijk om mensen te identificeren als behorend tot de eerste, tweede of derde generatie Australiërs. Tot de eerste generatie worden Australische ingezetenen gerekend die in het buitenland zijn geboren. De tweede generatie bestaat uit mensen die in Australië zijn geboren, maar van wie één ouder of zowel de vader als de moeder in het buitenland zijn geboren. De derde en volgende generaties omvatten Australiërs die zelf, maar van wie ook beide ouders in Australië zijn geboren. Het is niet mogelijk om onderscheid aan te brengen tussen derde, vierde en latere generaties.

Bij de volkstelling werd geen informatie verzameld over de datum waarop huwelijken werden gesloten of partners daadwerkelijk gingen samenwonen. Daardoor was het niet mogelijk om in die gevallen waarbij ten minste één van de partners in het buitenland was geboren te bepalen of het huwelijk was gesloten voor of nadat ze in Australië arriveerden en of hun emigratie verband hield met hun huwelijk. Een groot deel van intra-etnische huwelijksluiting tussen partners die beiden behoren tot de in het buitenland geboren eerste generatie is daardoor mogelijk een weerspiegeling van een hoge geneigdheid van gezinnen om te emigreren.

demodata

Wereldwijd neemt het aantal mensen met HIV nog steeds toe: van naar schatting 35 miljoen in 2001 tot 38 miljoen in 2003. In 2002 werd het aantal nog geschat op 42 miljoen. Dat de nieuwe schattingen lager uitvallen, betekent niet dat het aantal geïnfecteerden is afgenomen. Integendeel. In 2003 werden tegen de vijf miljoen mensen geïnfecteerd, meer dan ooit. De schattingen zijn echter nauwkeuriger dan eerst doordat de gegevens per land meer informatie geven en de schattingsmethoden zijn verbeterd. Het aantal HIV/AIDS-patiënten is in Afrika ten zuiden van de Sahara het grootst: eind 2003 waren dat er naar schatting 25 miljoen, een miljoen meer dan in 2001. Van de drie miljoen AIDS-doden over de hele wereld in 2003 woonden er 2,2 miljoen (75 procent) in sub-Sahara Afrika. De epidemie neemt echter het snelst toe in Azië: rond de 7,4 miljoen besmettingen eind 2003 vergeleken met 6,6 miljoen in 2001. Vooral China, Indonesië en Vietnam, waar bijna de helft van de Aziatische bevolking woont, behoren tot de landen waar de epidemie het snelst groeit. Ook in Noord-Amerika en in Europa stijgt het aantal HIV/AIDS-gevallen. In Noord-Amerika van 950.000 in 2001 tot een miljoen in 2003, in Europa van 510.000 in 2001 tot 580.000 in 2003 (UNAIDS).

Tabel 1. Percentage getrouwde of samenwonende mannen en vrouwen van wie de partner een andere afkomst heeft ^{*)}, naar het land van herkomst en generatie, 2001

Land van herkomst	1 ^e generatie		2 ^e generatie		3 ^e generatie		Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%
Nederland	68	61	91	91	95	94	76	74
<i>Andere Europese landen van herkomst:</i>								
Duitsland	68	64	91	91	81	79	79	77
Frankrijk	69	67	92	92	98	98	77	75
Griekenland	16	12	45	37	82	77	28	25
Ierland	69	67	84	84	74	73	75	74
Italië	28	17	59	51	87	84	44	38
Malta	39	32	72	68	83	80	53	49
Polen	41	38	83	81	95	94	54	52
Rusland	37	46	79	78	93	92	50	56
Verenigd Koninkrijk	38	37	43	46	24	27	31	33

^{*)} Primaire afkomst
Bron: Volkstelling 2001.

Tabel 2. Percentage getrouwde of samenwonende mannen en vrouwen met een Nederlandse achtergrond dat een partner heeft met een andere achtergrond^{*)}, 2001

Herkomst partner	Mensen met Nederlandse achtergrond	
	Mannen %	Vrouwen %
Australië	25	20
Azië	3	1
Ierland	5	5
Verenigd Koninkrijk	28	27
Ander Europees land	11	14
Anders/niet bekend	4	7
Totaal	76	74

^{*)} Primaire afkomst
Bron: Volkstelling 2001.

De Australische bevolking van Nederlandse komaf

Van de totale Australische bevolking in 2001 zeiden 268.754 (1,4 procent) dat (één van) hun voorouders de Nederlandse nationaliteit hadden. Van hen behoorde 39 procent tot de eerste generatie (29 procent was geboren in Nederland en tien procent in een ander land, van wie twee procent in Nieuw Zeeland, twee procent in Indonesië, één procent in Sri Lanka en één procent in Zuid-Afrika), 45 procent tot de tweede generatie en 16 procent tot de derde of latere generaties. In 2001 waren de Nederlanders op vier na de grootste niet-Engelstalige groep van buitenlandse afkomst na de Italianen, de Duitsers, de Chinezen en de Grieken.

Van de mensen met een Nederlandse achtergrond gaf 43 procent in combinatie met de Nederlandse nog een nationaliteit van oorsprong op. De meest voorkomende combinaties waren Australisch-Nederlands en Engels-Nederlands, hetgeen erop wijst dat de huwelijkspartner van één van hun Nederlandse voorouders een Australische of Engelse achtergrond had.

Er waren 89.639 huwelijkse of samenwoonrelaties waarbij ten minste één partner van Nederlandse afkomst was: in 46 procent van de gevallen was dat de man, in 40 procent de vrouw en bij 14 procent hadden beide partners een Neder-

landse achtergrond. De meeste paren waren waarschijnlijk als family unit vanuit Nederland geëmigreerd. Het percentage met een gemengde relatie was derhalve tamelijk hoog.

Het patroon van gemengde huwelijken naar generatie

Uit de censusgegevens betreffende de afkomst van de Australische bevolking blijkt dat meer dan 60 procent van de eerste generatie Nederlandse Australiërs een partner had met een andere achtergrond. Dat is gelijk aan het percentage bij andere West-Europese groepen zoals Fransen en Duitsers en hoger dan dat bij Zuid- en Oost-Europese groepen als Grieken, Italianen en Polen (zie tabel 1). Het was ook hoger dan bij mensen van Engelse komaf die eenderde deel van de Australische bevolking uitmaken.

Het percentage mensen van de tweede generatie Nederlandse Australiërs van wie de partner een andere achtergrond had lag met 91 procent stukken hoger. Bij de derde generatie ging het om 95 procent en hadden dus bijna alle getrouwde of samenwonende Nederlandse Australiërs een partner van wie één van de grootouders in het buitenland, doch ergens anders dan in Nederland was geboren.

Gemengde huwelijken namen ook onder groepen met een andere Europese achtergrond toe van de eerste op de tweede en van de tweede op de derde generatie. De Nederlandse Australiërs scoorden echter ook in de tweede en derde generatie hoger vergeleken met Zuid-Europese groepen als Grieken en Italianen. Bij de Franse en Duitse Australiërs was de stijging van de ene generatie op de andere vergelijkbaar met die bij de Nederlandse Australiërs. Het percentage derde generatie Fransen dat gemengd was gehuwd of gaan samenwonen was echter groter en dat bij de Duitsers was kleiner in vergelijking met de Nederlandse Australiërs.

Het grootste deel van de mannen en vrouwen van Nederlandse komaf met een gemengde relatie had een partner met een Engelse (mannen 28 en vrouwen 27 procent), Australische (mannen 25 en vrouwen 20 procent) of Ierse (mannen vijf, vrouwen eveneens vijf procent) achtergrond, zoals blijkt uit tabel 2. Meestal waren dat migranten van de derde of latere generatie doordat het grootste deel van de mensen met een dergelijke achtergrond tot die generaties behoorde, een teken dat de Nederlanders goed waren geïntegreerd in de Australische samenleving in termen van hun gemengde huwelijkspatroon. Ongeveer tien tot 15 procent had een partner met een andere Europese achtergrond en bij relatief heel weinig mensen was de partner van Aziatische komaf.

Conclusie

De hier gepresenteerde gegevens bevestigen eerdere bevindingen die aantonen dat relatief veel Nederlanders in Australië gemengd waren getrouwd of waren gaan samenwonen. In de tweede en derde generatie hadden bijna alle mensen die in de census waren geïdentificeerd als mensen van Nederlandse komaf een partner met een niet-Nederlandse achtergrond, meestal Australiërs van de derde generatie of hoger.

ABN-AMRO bank in Sydney.
Foto: ivo.nu/photos/australia/abn_amro.

Enkele van de factoren die de hoge mate van gemengde huwelijken hebben mogelijk gemaakt zijn waarschijnlijk de sociale en culturele overeenkomsten tussen de Nederlanders en de Australiërs van Engelse origine en de vaardigheid van de Nederlandse migranten en hun kinderen met de Engelse taal. Er wordt op gewezen dat de Nederlandse en Engels-Australische gemeenschap veel gemeen hebben – een overwegend Christelijke traditie, eenzelfde fysieke verschijning, een constitutionele monarchie – waardoor de migranten uit Nederland en de Anglo-Keltische meerderheid sociaal en cultureel gezien niet ver uit elkaar lagen. Van alle etnische groepen in Australië hebben de eerste en tweede generatie Nederlanders het meest de Engelse taal overgenomen. In 2001 zei tweedede van de eerste generatie en 92 procent van de tweede generatie thuis alleen maar meer Engels te spreken. Mensen die thuis geen Engels spraken beheersten de Engelse taal goed. Het feit dat zij in de jaren vijftig naar Australië emigreerden toen migranten sterk werden gestimuleerd om Engels te leren en te integreren in de Australische samenleving zal daar waarschijnlijk toe hebben bijgedragen. Daar komt bij dat de Nederlanders niet in bepaalde steden of op bepaalde plaatsen zijn geconcentreerd doch verspreid over Australië wonen, voor een belangrijk deel buiten de grote steden. Deze spreiding heeft, samen met de vaardigheid in het gebruik van de Engelse taal, de randvoorwaarden geschapen voor sociale interactie met de heersende Australische samenleving. Deze factoren wijzen er samen met het patroon van gemengde

huwelijken op dat de Nederlandse immigranten en hun kinderen en kleinkinderen bijzonder goed in Australië zijn geïntegreerd.

LITERATUUR

- Bureau of Immigration and Population Research (1993), *Community Profiles 1991 Census, Netherlands-Born*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- Clyne, M. en S. Kipp (1997), Language maintenance and language shift: community languages in Australia, 1996. *People and Place*, 5(4), pp. 19-27.
- Penny, J. en S.E. Khoo (1996), *Intermarriage: A study of migration and integration*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- Price, C.A. (1989), *Ethnic groups in Australia*. Canberra: Office of Multicultural Affairs.
- Price, C.A. (1993), Ethnic intermixture in Australia. *People and Place* 1(1), pp. 6-8.
- Price, C.A. (1994), Ethnic intermixture in Australia. *People and Place* 2(4), pp. 8-11.
- Young, C.M. (1991), Changes in the demographic behaviour of migrants in Australia and the transition between generations. *Population Studies*, 45(1), pp. 67-90.

Mw. Dr. Siew-Ean Khoo, AUSTRALIAN CENTRE FOR POPULATION RESEARCH, DEMOGRAPHY AND SOCIOLOGY PROGRAM, THE AUSTRALIAN NATIONAL UNIVERSITY

Vertaling: Harry Bronsema

De sterfte bij vrouwen aan longkanker neemt toe. In 1970 overleden zeven van de 100.000 vrouwen aan deze ziekte, in 2003 waren dat er 33. Bij mannen daarentegen was de sterfte aan longkanker vorig jaar met 79 per 100.000, 40 procent lager dan 20 jaar geleden. De gemiddelde leeftijd van de mannen die in 2003 aan longkanker stierven was 70,5 jaar. Vrouwen die aan longkanker stierven waren gemiddeld vier jaar jonger. Het aantal sterfgevallen aan longkanker neemt voor zowel mannen als vrouwen toe met de leeftijd. Driekwart van de mannen die in 2003 aan longkanker stierven, was ouder dan 65 jaar. Bij de vrouwen was dat 58 procent. Meer vrouwen dan mannen waren jonger dan 50 jaar op het moment dat ze aan longkanker overleden. De oorzaak van de tegengestelde trend is dat vrouwen veel later dan mannen op grote schaal zijn gaan roken. Sinds eind jaren vijftig is het aandeel mannen dat rookt gedaald van 90 tot 33 procent in 2003. Het aandeel rokende vrouwen nam in de jaren vijftig en zestig daarentegen toe. Sinds 1970 is het aandeel vrouwen dat rookt geleidelijk gedaald tot 27 procent in 2003 (CBS).

Oudste president Verenigde Staten overleden

Op 5 juni 2004 overleed Ronald Reagan, de 40ste president van de Verenigde Staten. Reagan werd 93 jaar en was daarmee de president die de hoogste leeftijd bereikte. Ronald Reagan werd in 1981 op 70-jarige leeftijd geïnaugureerd en was daarmee de oudste president ooit. In 1981 overleefde Reagan een aanslag op zijn leven.

Van de 43 personen die ooit het presidentschap bekleedden zijn er vijf nog in leven. Allen waren aanwezig bij de begrafenis van Reagan. Onder hen was ook de oudste nog levende ex-president, de 90-jarige Gerald Ford.

Van de inmiddels overleden presidenten stierven 33 een natuurlijke dood en werden vier (Lincoln, Garfield, McKinley en Kennedy) vermoord. Drie presidenten overleefden een aanslag op hun leven. Naast Reagan waren dat Jackson en T. Roosevelt.

Van de presidenten die in de periode tot 1900 een natuurlijke dood stierven (16 in totaal) was de gemiddelde leeftijd bij overlijden 72,2 jaar.

Foto: Foto Collectie Spaarnestad Fotoarchief/Rex Features

Dat is opmerkelijk hoog voor die tijd. De betreffende heren aanvaardden op gemiddeld hoge leeftijd het ambt van eerste burger van de Verenigde Staten, namelijk 56,6 jaar. Van degenen die stierven aan een natuurlijke doodsoorzaak tussen 1901 en heden (17 in totaal) was de gemiddelde leeftijd bij overlijden met 70,4 jaar duidelijk lager. Zij waren bij de ambtsaanvaarding gemiddeld 53,0 jaar.

Bronnen:

http://web2.iadfw.net/uthman/pres_longev.html

<http://www.whitehouse.gov/kids/presidents>

Naam	Rangorde President-schap	Jaar van overlijden	Leeftijd bij overlijden	Doodsoorzaak
George Washington	1	1799	67	Buikvliesontsteking
John Adams	2	1826	90	Hartfalen, longontsteking
Thomas Jefferson	3	1826	83	Ouderdom
James Monroe	5	1831	73	Hartfalen, tuberculose
James Madison	4	1836	85	Ouderdom
William Henry Harrison *	9	1841	68	Longontsteking
Andrew Jackson	7	1845	78	Onbekende doodsoorzaak
John Quincy Adams	6	1848	80	Beroerte
James K. Polk *	11	1849	53	Cholera
Zachary Taylor *	12	1850	65	Voedselvergiftiging
Martin van Buren	8	1862	79	Hartfalen, longontsteking
John Tyler	10	1862	71	Depressie, bronchitis
Abraham Lincoln *	16	1865	56	Moord
James Buchanan	15	1868	77	Longontsteking, pericarditis
Franklin Pierce	14	1869	64	Levercirrose
Millard Fillmore	12	1874	74	Beroerte
Andrew Johnson	17	1875	66	Beroerte
James Garfield *	20	1881	50	Moord
Ulysses Grant	18	1885	63	Keelkanker
Chester A. Arthur	21	1886	56	Chronische nierontsteking, beroerte
Benjamin Harrison	23	1901	67	Longontsteking
William McKinley *	25	1901	58	Moord
Grover Cleveland	22,24	1902	71	Onbekende doodsoorzaak
Rutherford B. Hayes	19	1903	70	Hartaanval
Theodore Roosevelt	26	1919	61	Hartaanval
Warren G. Harding *	29	1923	57	Hartaanval
Woodrow Wilson	28	1924	67	Onbekende doodsoorzaak
William Howard Taft	27	1930	60	Hart- en vaatziekten
Calvin Coolidge	30	1933	60	Hartaanval
Franklin D. Roosevelt *	32	1945	63	Beroerte
John F. Kennedy *	35	1963	46	Moord
Herbert Hoover	31	1964	90	Inwendige bloeding
Dwight Eisenhower	34	1969	78	Aderverkalking
Harry S. Truman	33	1972	88	Ouderdom
Lyndon B. Johnson	36	1973	64	Hartaanval
Richard Nixon	37	1994	81	Beroerte
Ronald Reagan	40	2004	93	Alzheimer, longontsteking

* overleden tijdens ambtsperiode.

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur dr. Harry van Dalen ir. Hanna van Solinge dr. Ernst Spaan
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Drukkerij Repko, Voorburg

LANGER LEVEN, BETER LEVEN?

Op donderdag 7 oktober wordt bij het RIVM te Bilthoven het jaarlijkse congres van de Nederlandse Vereniging voor Demografie (NVD) gehouden. Het onderwerp is dit jaar sterfte en gezondheid.

We worden steeds ouder, maar er zijn grote verschillen tussen diverse bevolkingsgroepen. Zo worden mannen minder oud dan vrouwen. Arme mensen leven gemiddeld minder lang en in minder goede gezondheid dan rijke mensen. Tot op zekere hoogte hebben we zelf invloed op onze levensduur. Roken, ongezonder eten en weinig bewegen vergroten het risico op voortijdig overlijden. In hoeverre mag of moet de overheid zich hiermee bemoeien of is dit de eigen verantwoordelijkheid van iedere burger?

Lang en gezond leven zijn niet hetzelfde. Aan zowel het begin als het einde van het leven kan men worden geconfronteerd met moeilijke vragen rond leven en dood. Al vóór de geboorte speelt de vraag of door prenataal onderzoek het risico op een leven met ernstige handicaps mag worden beperkt. Ook in de laatste levensfase kan de vraag worden gesteld wat het belangrijkste is: de kwaliteit of de lengte van het leven.

Hoeveel ouder kunnen we nog worden door vooruitgang van de gezondheidszorg, betere preventie en een zondere leefstijl? En hoeveel ouder willen we eigenlijk worden? Hierop zijn geen algemene antwoorden te geven. Toch zijn dit vragen waarmee het beleid volop te maken krijgt.

Tijdens het congres zullen de sprekers deze vragen benaderen vanuit verschillende wetenschappelijke invalshoeken. Deze sprekers zijn achtereenvolgens: Frans van Poppel (NIDI) over de historie van de sterfte, Anton Kunst (Erasmus MC) over ongelijkheid in sterfte, Jaap Seidell (VU) over het effect van leefstijl, Simone Buitendijk (TNO Preventie & Gezondheid) over perinatale sterfte, Nancy Hoeymans (RIVM) over de kwaliteit van leven en Joop Garssen (CBS) over de toekomst.

De organisatie is in handen van de Nederlandse Vereniging voor Demografie (NVD) in samenwerking met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Tineke Fokkema, 070-3565232, fokkema@nidi.nl. Wilt u meer weten over de NVD? Surf dan naar www.nidi.nl/nvd.